

ALLES TAAL? KANSEN VOOR MEERTALIGHEID

Guten Tag

GOETHE-INSTITUT

NEDERLANDE

Hyvää päivää

Bom dia

Bonjour

bunā ziua

Добър ден

नमस्ते

Góðan daginn

İyi günler

Laba diena

Tere

您好

Bonnan tagon

Hello

Goedendag

Selamat pagi

Jó napot

გნთა

Goddag

KIA ORA

ДОБРИЙ ДЕНЬ

Labdien

Сайн байна уу

Dober dan

سلام

᠋ᠣᠨᠤᠯᠤᠰ

Dzień dobry

မင်္ဂလာပါ။

Дзень добры

გამარჯობა

Καλημέρα

Grüezi

안녕하십니까?

ཁྱིམ་ཐད་མཇུག་པོ་

Добрий день

მცხეთა

malrë dila

XIN CHÀO

Hallo

Dobrý Den

SALVETE

নমস্কার

᠋ᠣᠨᠤᠯᠤᠰ

Buongiorno

こんにちは

Dobar dan

Assalomu alaykum

Buenos días

JAMBO

КАЙЫРЛЫ КУН

السلام عليكم

Inhoud

I Intro: *Un café solo por favor - bruggen slaan met taal*

II Lesideeën

- a) Talenwonder !?! Een enquête*
- b) De straat - goudmijn voor talen*
- c) Hoe Nederlands is het Nederlands?*
- d) Woorden op trektocht*
- e) Nieuwe producten - nieuwe woorden*
- f) Slim gokken*

III Extra's: verwante internetprojecten

- a) Spreekwoorden, zegswijzen en moppen: overal hetzelfde?*
- b) Stadt der Sprachen*
- c) Linie E(uropa)*

IV Alles taal!

De meertalige klas als kans en uitdaging (Achtergronden - voor docenten)

I Intro: Un café solo por favor - bruggen slaan met taal

Onze klasgenoot Wim is 'n bijzondere vent: hij brengt z'n vakanties - samen met z'n vader - het liefst *lopend* door, bij voorkeur in het buitenland. Je ziet en beleeft dan veel meer dan wanneer je per auto, trein of vliegtuig reist of gewoon ergens lui aan het strand gaat liggen, vinden z'n vader en hij. En je treft onderweg eigenlijk altijd aardige en gastvrije mensen. Afgelopen zomer trok hij rond in Spanje. Zo af en toe zette hij zijn belevenissen op papier. Bijvoorbeeld over het nut van iets te kunnen zeggen in de vreemde taal:

“Un café solo por favor” is Spaans en betekent “een espresso a.u.b.”

We waren in Spanje aan het wandelen en komen aan in een stad waar heel veel toeristen zijn. In de winkels en cafés proberen toeristen die alleen hun eigen taal spreken - en dat zijn er heel wat - met handen en voeten duidelijk te maken wat ze willen.

Ik maakte bijvoorbeeld mee dat een vrouw een café binnen loopt en op commandotoon roept: “Café!”. De vrouw achter de bar vraagt vriendelijk: “Con leche, signora?” De vrouw kijkt haar niet-begrijpend aan en herhaalt nogal vinnig: “**Café!**”. Ze wist dus helemaal niet dat het Spaanse woord “leche” melk betekent. Deze vrouw moet erg eenzaam geweest zijn in Spanje, omdat ze kennelijk geen woord Spaans verstond en zo te zien ook niet wilde verstaan. Die Spanjaarden moesten haar maar verstaan, vond ze kennelijk.

Maar terug naar “un café solo, por favor”. We lopen dus een café in en vragen aan de man achter de bar “un café solo, por favor”. Hadden we van tevoren in zo'n talengidsje opgezocht. Handig - heeft mijn vader altijd mee. De man achter de bar is zo blij dat een buitenlander zijn café binnenkomt en zijn best doet in het Spaans koffie te bestellen, dat hij spontaan een glas met cognac naast de koffie zet (een gewoonte, die in Spanje veel voorkomt) en in rap Spaans iets heel vriendelijks zegt. Dat kan niet anders betekenen dan: “Ik ben zo blij, dat u in het Spaans een espresso bestelt, dat ik u gratis een cognac bij de koffie aanbied.” Bij de koffie en de cognac hebben de barman en wij nog een half uur gezellig zitten praten - hij bleek namelijk een paar jaar in Nederland te hebben gewerkt en kon zich aardig redden in het Nederlands!

Zo zie je maar, dat je veel plezier kunt hebben, als je je best doet de taal van het land te spreken. En dat je eenzaam kunt zijn in het buitenland als je denkt dat iedereen de taal van jouw land moet spreken.

Wim's ervaringen gelden ook in het groot. Een bekende Engelse spreuk luidt: ***I buy in my language, I sell in yours!*** Oftewel: pas je aan je klanten aan als je iets van ze wilt, óók talig. Dat is erg goed voor de sfeer. En als die een beetje plezierig is, wil de handel beter vlotten.

Dus: *niet* altijd ervan uit gaan dat iedereen Engels kan en/of wil spreken. Enne ... stop gerust een talengidsje in je bagage. Altijd handig ...!

Hoe handig en vooral ook hoe leuk kennis van vreemde talen is, daarover gaat deze brochure. Je vindt er vele spannende opdrachten rond het thema 'vreemde talen' en actuele achtergrondinfo voor je docent(e). Je zult zien dat je al heel veel meer kunt en weet dan je zelf misschien wel gedacht had!

Aan de slag!

De werkgroep *Deutsch macht Spaß*

II Lesideeën

a) Talenwonder!?! Een enquête

Wat ik al kan in een andere taal!

A *We doen samen een poging om te achterhalen wat je al in een andere taal kunt. Daarvoor ga je eerst een paar vragen beantwoorden.*

1. Wat (welke taal) spreek je meestal thuis? Dat kan dus van alles zijn. Bijvoorbeeld spreek je thuis Limburgs of Fries, dan kun je dat invullen, maar ook Turks of Chinees als je zo'n taal thuis spreekt.	
2. Welke taal of talen gebruik je verder nog wel eens?	
3. Welke taal/talen spreken je ouders?	Je vader Je moeder
4. Hoe is dat bij je grootouders?	

B *Hieronder vul je in met wie je welke taal spreekt.*

Zet een streepje in de vakjes die voor jou niet van toepassing zijn (bijvoorbeeld: je hebt geen broers of zussen).

- a. Met mijn moeder spreek ik
- b. Met mijn vader spreek ik
- c. Met mijn broer(s) en/of zus(sen) spreek ik
- d. Met mijn vriend(en) en/of vriendin(nen) spreek ik

C *Nu een paar vragen over situaties waarin je een andere taal kunt tegenkomen.*

1. Heb je vrienden/vriendinnen die thuis een taal spreken die je niet verstaat?

- Ja, daar spreken ze
- Nee, ze spreken dezelfde taal als ik.

2. Ben je wel eens in een land geweest waarvan je de taal niet verstaat?

- Ja, in, en
- Nee, we gaan niet naar het buitenland.

3. Heb je op de televisie wel eens een film gezien waarin een andere taal dan Nederlands of Engels werd gesproken?

- Ja, bijvoorbeeld Taal:
- Nee, daar kijk ik nooit naar.

4. Luister je wel eens naar liedjes die in een andere taal dan Nederlands of Engels worden gezongen?

- Ja, naar liedjes in het
- Nee, ik hou alleen maar van Nederlands- of Engelstalige muziek.

D Wat doe je, hoe reageer je, als je andere, vreemde talen hoort? Kruis aan!

- Ik denk, daar snap ik toch niets van, dus ik luister niet meer.
- Ik probeer iemand te vinden die wel snapt wat de ander zegt.
- Ik probeer dingen te horen die ik toch een beetje begrijp.
- Ik probeer met handen en voeten uit te leggen dat ik het niet snap.
- Anders, namelijk

.....

.....

E Maar wat kun je eigenlijk al? Vaak begrijp je al meer dan jezelf misschien wel denkt.

1 Een stukje uit een lied van **Elvis Presley**:

Waar gaat het over, denk je?

*Baby let me be,
your lovin' Teddy Bear
Put a chain around my neck,
and lead me anywhere
Oh let me be
Your teddy bear.*

Over:

.....

.....

.....

.....

Of deze tekst van **Duffy**:

*But I will never be your stepping stone
Take it all or leave me alone
I will never be your stepping stone
I'm standing upright on my own*

Over:

.....

.....

.....

.....

Een grote zomerhit, gedraaid in de disco's van warme oorden is dit lied (**Righeira**). Waar gaat dit refrein over?

*Vamos a la playa
A mí me gusta bailar
el ritmo de la noche,
sounds of fiesta*

Over:

.....

.....

.....

.....

En dit liedje tenslotte snap je vast ook wel:

*Wenn der Frühling kommt,
dann pflück ich dir Tulpen aus Amsterdam.
Wenn ich wiederkomm,
dann bring ich dir Tulpen aus Amsterdam,
tausend rote, tausend gelbe,
alle wünschen dir dasselbe.
Was mein Mund nicht sagen kann,
sagen Tulpen aus Amsterdam.*

Over:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. Kun je aangeven waarom je wel ongeveer weet, waarover deze liedjes gaan?

.....

3. Ken je de volgende woorden? Uit welke taal komen deze? Hoe weet je dat?
Schrijf de betekenissen in het midden. Markeer dan de woorden en hun taal met dezelfde kleur, zodat je direct ziet wat bij elkaar hoort. Je houdt 1 taal over.

Woorden	betekent	Taal
a. Good Morning		1. Italiaans
b. Guten Morgen		2. Frans
c. Bonjour		3. Russisch
d. Buongiorno		4. Engels
e. Buenos dias		5. Spaans
f. Bom dia		6. Portugees
g. Godmorgen		7. Duits
		8. Deens

4. Welke van deze 'woorden' heb je wel eens gehoord (en begrepen)?

.....

5. Welke heb je zelf ook wel eens gebruikt?

.....

6 Ken je zo'n uitdrukking ook in nog andere talen?

○ Ja, in het In deze taal zeg je

F. Wat kun je nog meer in een andere taal?

1. Kies uit de voorbeelden hieronder en vul ze aan:

☐ Ik kijk naar de Turkse televisie

☐ Ik kijk wel eens in een tijdschrift in een andere taal (bijv. de Duitse "Bravo")

☐ Ik stuur mijn oma/opa in de vakantie altijd een kaartje in het

☐ Ik schrijf wel eens een kort mailtje in het

2. Geef zelf nog een paar voorbeelden:

Ik.....

Ik.....

Ik.....

Ik.....

Ik.....

G Nog even terug naar de taal die je meestal thuis spreekt. Dat is het

Beantwoord de volgende vragen over je 'thuis taal':

(Bij sommige vragen kun je een gegeven antwoord aankruisen.)

vragen	antwoorden
a) Kun je in je thuistaal lezen ? Zo ja, <i>waar</i> en <i>van wie</i> heb je dat geleerd?	
b) Kun je in je thuistaal schrijven ? Zo ja, <i>waar</i> en <i>van wie</i> heb je dat geleerd?	
c) Krijg je in je thuistaal nu nog steeds les in het lezen en schrijven ? Zo ja, <i>van wie</i> en <i>hoe vaak</i> krijg je les?	
d) Gebruik je je thuistaal voor het lezen van Nederlandse teksten? En zo ja, <i>hoe</i> ?	☐ mijn thuistaal is Nederlands ☐ mijn thuistaal is ☐ heel veel woorden lijken op elkaar ☐ de zinsbouw is ongeveer net zo ☐ allerlei internationale termen zijn dezelfde ☐ ...
e) Gebruik je je thuistaal voor het schrijven in het Nederlands? En zo ja, <i>hoe</i> ?	☐ mijn thuistaal is Nederlands ☐ mijn thuistaal is ☐ in die taal staat er ook vaak een komma voor woorden als 'omdat' ☐ met hoofdletters gaat het in die taal net zo ☐ heel veel woorden lijken op elkaar ☐ de zinsbouw is ongeveer net zo ☐ allerlei internationale termen zijn dezelfde ☐ ...
f) Gebruik je je thuistaal ook voor het lezen in het Duits, Engels en Frans? - Zo nee, denk je dat je die taal <i>wel/zou</i> kunnen gebruiken? - En <i>hoe</i> zou je die taal kunnen gebruiken?	
g) Gebruik je je thuistaal ook voor het schrijven in het Duits, Engels en Frans? - Zo nee, denk je dat je die taal <i>wel/zou</i> kunnen gebruiken? - En <i>hoe</i> zou je die taal kunnen gebruiken?	

b) De straat - goudmijn voor talen

Waar je ook kijkt buiten op straat, overal zie je taal.
Daarover gaan de volgende opdrachten.

Opdracht A

1) Waar ben ik?

- a) Waar is deze foto (afb.1) gemaakt? Kruis aan:
- ☐ in een Rotterdams winkelcentrum
 - ☐ op een station in Brussel
 - ☐ in een vertrekhal van een luchthaven bij Parijs
- b) Welke talen herken je? en
- c) Waarom deze talen?

2) Je ziet hier een "kiosk".

- a) Wat verkopen ze hier?
- b) Welke talen zie je hier?
- c) "Snelverkoop" is Nederlands. Wat is "snel" in de andere talen?
- d) Zou je hier ook koffie en zo kunnen krijgen? Ja/Nee, want

3) Je ziet hier een uithangbord van een bekende keten.

- a) Kun je hier ook 's avonds eten?
Ja/Nee, want

Afb. 4

4) "Let it shine" heet de winkel. Die naam staat in allerlei talen op de winkelruit.

- a) Hoeveel talen zie je? (tip: omcirkel de zinnen op de ruit)
Ik zie talen.
- b) Welke talen herken je?
- c) Uit welk werelddeel komen de andere talen?
- d) Welke taal heeft dezelfde woordvolgorde als "Let it shine"? (tip: gebruik de talenkennis van je medeleerlingen)
.....

Afb. 2

Afb. 5 en 6

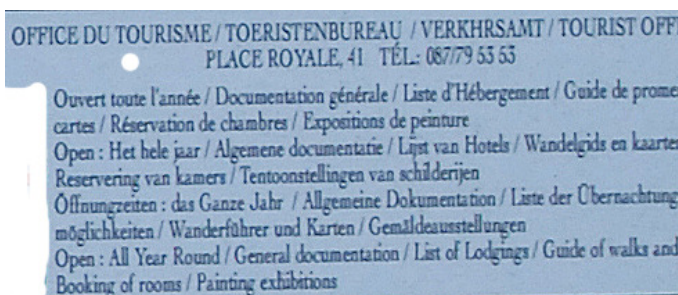
5) Je ziet hier twee borden met aankondigingen in verschillende talen.

- a) Welke talen zie je hier?
- b) Hoe zeg je u bent in deze talen?
- c) Hoe zeg je dat in jouw taal?
- d) Waar vind je dit soort borden? Kruis aan:
- ☐ in een winkel
 - ☐ in een park
 - ☐ in de woestijn
- e) Hoe weet je dat?

6) Herken je deze talen?

- a) Verbind de juiste vlag met de woorden in de betreffende taal!

Afb. 7 (33a/33c)

- b) Voor wie is deze tekst speciaal bedoeld?
- Kruis goede antwoorden aan (er zijn meerdere antwoorden mogelijk):
- ☐ toeristen
 - ☐ mensen die daar willen overnachten
 - ☐ vrachtwagenchauffeurs
 - ☐ voetbalfans
 - ☐ doktersassistenten
 - ☐ kunstliefhebbers
 - ☐ mensen die meer over die streek willen weten
 - ☐ mensen die een tocht te voet willen maken

7) Dit is een foto, gemaakt in België.

Afb. 8 (35b)

- a) Waar ligt Eupen? In Noord-/West-/Zuid-/Oost-België.
- b) Waarom staat hier geen Nederlandse tekst, denk je?
- c) Voor wie is dit verboden terrein?
- d) In de tekst kun je lezen ☐ wat je *niet mag* doen.
- ☐ wat je *moet* doen.
- e) Op de pictogrammen staat: ☐ wat je *niet mag* doen.
- ☐ wat je *moet* doen.
- f) Wat doet men op een "Baustelle"?

Afb. 9 (36b)

8) Wanneer kan ik hier terecht?

a) Welke talen zie je hier?

b) Welke talen hebben kennelijk meer woorden nodig dan andere (voorbeeld: openingsuren) ?

c) Welk(e) woord(en) lijken/lijkt het meest op elkaar? (kruis aan)

- ☐ seizoen
- ☐ weekend
- ☐ opening

Afb. 10 (38a)

9) Dit bord (afb.10) wijst de weg naar een markt.

a) Wat wordt er op deze markt verkocht?

b) Wat is rommel in de andere talen?

10) Dit bord geeft aan waar je in België bent.

a) Welke twee talen lijken het meest op elkaar?

b) Welk woord is in twee talen precies hetzelfde?

c) Hoe heten 'bronnen' in de twee andere talen?

Afb. 11 (40a)

d) In welke beroemde plaats in België kun je dit bord vinden?

Afb. 12 (42a)

11) Op straat zie je soms hele mooie dingen, zoals de foto hiernaast.

a) Wat zie je hier? ☐ reclame ☐ kunst ☐ woordenspel

b) Wat is Mobistar denk je?

12) Kledingreclame, je kunt er niet omheen!

- a) Wat moet dat wel zijn, een "chemise"?
- b) Hoe weet je dat?

13) Interessant?

- a) Past het pictogram van de hond bij het voorwerp?

Afb. 14 (52a)

Afb. 15 (61 a)

14) De fiets is internationaal zo te zien.

- a) Wat is Velodream voor een bedrijf?
- b) Welke twee talen zitten in de naam van het bedrijf? en

Afb. 16 (24 Slowakije)

15) Oppassen?

- a) Waarvoor waarschuwt dit bord?
- b) De twee talen zijn Engels en
- ☐ Fins
 - ☐ Spaans
 - ☐ Slowaaks
 - ☐ Italiaans
- c) "hod." betekent:

16) Een moeilijke!

a) Wat is hier op 12 september 2003 gebeurd?

Kruis aan:

- ☐ De stad heeft op die dag een nieuwe burgemeester benoemd.
- ☐ De hertog van Slowakije is op die dag vermoord.
- ☐ De paus heeft er een nachtje geslapen.

Afb. 17 (42 Slowakije)

Afb. 18(104 Slowakije)

17) Weer een waarschuwing.

a) Wat betekent (in een andere taal) hetzelfde als "Pozor schody"? Kruis aan:

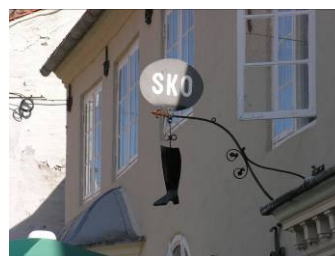
- ☐ Pas op voor zakkenrollers!
- ☐ Vorsicht! Stufe!
- ☐ Mind your head!
- ☐ Attention! Plaques glacés!

b) Wat betekent 'Pozor' dus? (zie ook het bord van vraag 15)

18) Uithangborden geven veel informatie.

a) Bij een winkel in Denemarken hangt dit uithangbord. Wat verkopen ze daar?

b) Wat betekent het woord 'sko'?

Afb. 19 (Deens uithangbord)

Afb. 20 en 21 (Ezelsdorf en Trappenhardt)

19) En soms zijn dingen in onze ogen ook heel grappig.

a) Waarom kunnen Nederlanders om deze borden lachen en Duitsers niet?

.....

20) Duits kom je overigens niet alleen in Duitstalige gebieden tegen.

a) Waar is deze foto gemaakt? Waaraan zie je dat? En waarom staat hier een Duitse tekst?

.....

Afb. 22

Opdracht B

1) Onbekende woorden en zinnen snappen

- a) Loop de 20 opgaven uit *opdracht A* nog eens langs en vul de onderstaande tabel in.
b) Turf (zet streepjes) in de middelste kolom de manieren, hoe je de betekenis van een woord of een zin hebt gevonden of geraden.
c) Noteer tenslotte in de derde kolom hoe vaak je een bepaalde manier hebt gebruikt. Tel daarvoor dus het aantal streepjes in de middelste kolom.

Hoe de betekenis gevonden?	aantal keren dat ik zo achter de betekenis ben gekomen	totalen
Ik kende het woord al		
Door het plaatje		
Door de andere woorden		
Het leek op een woord uit een andere taal		
Ik kende een deel van het woord		
Op een andere manier, namelijk:		

2) Welke conclusies kun je hieruit trekken? (Oftewel: wat heb je hiervan geleerd?)

.....
.....
.....
.....
.....

3) Een fotowedstrijd

Weten jullie zelf een leuke foto voor dit hoofdstuk? Bij jullie in de buurt is vast wel iets te vinden. Maak een foto waarop meerdere talen zijn te zien en plak die hieronder in.

*[Tip: Je kunt hem ook mailen naar de makers van dit materiaal, de werkgroep **Deutsch macht Spaß**: kees.van.eunen@wxs.nl. Je foto komt dan misschien wel op de website van de werkgroep (www.deutschmachtpass.de).]*

c) Hoe Nederlands is het Nederlands?

A Nederlandse(?) reclameteksten

1) We zien dagelijks heel veel reclame: op de televisie, in kranten en tijdschriften en op het internet. Maar hoe Nederlands zijn ze?

- a) **Lees** de onderstaande advertenties en slogans.
- b) **Onderstreep** de niet-Nederlandse woorden. Let op, het zijn er meer dan je denkt.
- c) Welke talen herken je in deze woorden? **Schrijf** bij elke taal tenminste twee voorbeelden.

In onze fabriek
bent u creatief directeur

Speciaal voor reislustige kids

Shoppen in Antwerpen

**Beautytips
met humor**

***Snelle
mannencoupe***

Gratis online sms'en

Foto Print Service

Een kleurrijke blik op fotografie ...
Voor al uw reportages en fotowerk

[vormgeving: scheursels uit 'n krant]

B Woorden uit andere talen

- 1) Je hebt het in allerlei opdrachten al gezien: talen beïnvloeden elkaar. Ook in het Nederlands vind je allerlei woorden en begrippen die uit andere talen komen. Soms kun je dat nog heel duidelijk zien, soms helemaal niet meer. Heel wat woorden die uit andere talen komen zijn namelijk gewoon Nederlands geworden. Iedereen denkt dan dat ze er altijd al waren.

Lees de onderstaande tekst maar eens door.

De muis in de jumbojet

Op een mooie dag – het weer was magnifiek – ging mijn kleindochter naar Londen, naar een tante. Haar moeder, mijn schoondochter, bracht haar. Het inchecken hadden ze thuis al probleemloos online gedaan. De kleine passagier werd na controle van het ticket en haar paspoort opgevangen door een stewardess. Als minor mocht ze immers niet zonder begeleiding vliegen. De veiligheidscontrole was simpel: ze kon gewoon met de stewardess mee lopen. Het boarden verliep zonder problemen. Het meisje had sowieso alleen een beautycase met wat privéspullen als handbagage bij zich.

Eenmaal in de cabine vroeg de chef-steward haar de beautycase in het bagagevak te doen. Ze protesteerde en reageerde nogal paniekerig. De captain kwam er bij en vroeg wat voor curieuze zaken er dan wel in de beautycase zaten. "Mijn witte muis", zei ze. "Het is een albino." De stewardess en de captain geloofden haar in eerste instantie niet. "Nou, echt waar", riep ze furieus, "kijk zelf maar!" En klapte het deksel open. En jawel, er sprong een witte muis uit. De muis rende naar de cockpit en verdween onder het instrumentenpaneel.

De machine kon pas uren later starten. Eerst moest de cockpit gecheckt en de muis gevangen worden. Want stel je voor dat het beestje aan een elektrische kabel of een hydraulische leiding zou gaan knagen. De passagiers pauzeerden noodgedwongen in de stationshal, want er was helaas geen reservevliegtuig beschikbaar. Na uren wachten konden ze weer aan boord gaan, er werd door de verkeerstoren akkoord gegeven voor de start. Het vliegtuig kwam met bijna een etmaal vertraging safe aan in Londen.

- a) Wat denk je - hoeveel verschillende woorden uit andere talen vind je in deze tekst? **Kruis aan:**
- ☐ minder dan 10
 - ☐ tussen 10 en 15
 - ☐ tussen 15 en 20
 - ☐ tussen 20 en 25
 - ☐ tussen 25 en 30
 - ☐ meer dan 30
- b) **Onderstreep** in de tekst alle woorden waarvan je denkt dat ze uit een andere taal komen. [*Eerst proberen, dan pas kijken naar de oplossing!*]
- c) Uit welke talen komen de *meeste* woorden die je hebt onderstreept? **Kruis aan:**
- ☐ uit het Engels en Frans
 - ☐ uit het Duits en Engels
 - ☐ uit het Frans en Duits
- d) Op de volgende pagina (*jawel - óók een vreemd woord!*) vind je de oplossing.

Alle woorden uit andere talen zijn onderstreept. De oorspronkelijke taal staat ook aangegeven. **Kleur** de onderstreepte woorden, die je **niet** verwacht had.

De muis in de jumbojet [E]

Op een mooie dag – het weer was magnifiek [F] – ging mijn kleindochter [F] naar Londen, naar een tante. Haar moeder, mijn schoondochter [F], bracht haar. Het inchecken [E] hadden ze thuis al probleemloos [F] online [E] gedaan. De kleine passagier [F] werd na controle [F] van het ticket [E] en haar paspoort [F] opgevangen door een stewardess [E]. Als minor [E] mocht ze immers niet zonder begeleiding vliegen. De veiligheidscontrole [F] was simpel [F]: ze kon gewoon met de stewardess [E] mee lopen. Het boarden [E] verliep zonder problemen [F]. Het meisje had sowieso [D] alleen een beautycase [E] met wat privéspullen [F] als handbagage [F] bij zich [D].

Eenmaal in de cabine [F] vroeg de chef [F]-steward [E] haar de beautycase [E] in het bagagevak [F] te doen. Ze protesteerde [F] en reageerde [F] nogal paniekerig [F]. De captain [E] kwam er bij en vroeg wat voor curieuze [F] zaken er dan wel in de beautycase [E] zaten. "Mijn witte muis", zei ze. "Het is een albino [L]." De stewardess [E] en de captain [E] geloofden haar in eerste instantie [F] niet. "Nou, echt waar", riep ze furieus [F], "kijk zelf maar!" En klapte het deksel open. En jawel, er sprong een witte muis uit. De muis rende naar de cockpit [E] en verdween onder het instrumenten [F] paneel [F].

De machine [F] kon pas uren later starten. Eerst moest de cockpit [E] gecheckt [E] en de muis gevangen worden. Want stel je voor dat het beestje aan een elektrische [F] kabel of een hydraulische [F] leiding zou gaan knagen. De passagiers pauzeerden [F] noodgedwongen in de stationshal [E], want er was helaas geen reservevliegtuig [F] beschikbaar. Na uren wachten konden ze weer aan boord gaan, er werd door de verkeerstoren akkoord [F] gegeven voor de start [E]. Het vliegtuig kwam met bijna een etmaal vertraging safe [E] aan in Londen.

D = Duits E= Engels F=Frans L=Latijn

Uit welke taal komen de *meeste* onderstreepte woorden dus? **Kruis aan:**

Uit het ... ☐ Duits ☐ Engels ☐ Frans ☐ Latijn

2) Een aantal woorden herken je nog wel als 'vreemd' woord, maar sommige zijn zo gewoon geworden dat geen enkele Nederlander nog enig idee (*óók alweer een vreemd woord, uit het Frans*) heeft dat ze uit een andere taal komen.

Dat geldt bijvoorbeeld voor 'zich': oorspronkelijk zou de zin hebben moeten luiden: *Het meisje had sowieso alleen een beautycase met wat privéspullen als handbagage bij haar.* "zich" komt uit het Duits, lang geleden al vonden de Nederlanders dat beter klinken. En nu weten we niet anders meer.

Ook tegenwoordig nemen we nog wel woorden uit het Duits over, vaak omdat het interessant klinkt of gewoon handig is. Denk maar eens aan "sowieso" in de net besproken zin. Of aan een woord als "schlager" voor een populair liedje. Zangers als Jan Smit zijn er groot mee geworden!

a) In het Engels is "schlager" niet overgenomen, maar rechtstreeks vertaald. Dat Engelse woord hebben wij vervolgens weer overgenomen.
Welk woord is dat?

b) **Bedenk** zelf nog 1 Duits woord dat veel in het Nederlands wordt gebruikt; **schrijf** de betekenis er bij:

.....

c) Sommige woorden zijn letterlijk vertaald uit een vreemde taal.
Schoondochter en *kleindochter* bijvoorbeeld zijn vertalingen uit het Frans: *belle-fille* en *petit-fille*.

Welke andere twee Nederlandse woorden zullen dan óók wel vertaald zijn uit het Frans, denk je?

Schrijf op en **zoek** ook het Franse woord erbij (in een woordenboek bijvoorbeeld).

Frans	Nederlands
<i>belle-fille</i>	<i>schoondochter</i>
<i>petite-fille</i>	<i>kleindochter</i>
woord 1:	<i>schoonz</i>
woord 2:	<i>kleinz</i>

3) Spreek je thuis een andere taal of dialect dan het standaard Nederlands?
 Bijvoorbeeld Fries, Gronings, Limburgs, Turks, Marokkaans of wat dan ook?

Zoek dan - samen met enkele klasgenoten - een paar bijzondere woorden uit *jouw* taal/dialect die al in het Nederlands *zijn* opgenomen (bijvoorbeeld *hala*) **OF** die zo leuk zijn, dat ze in het Nederlands zouden *moeten* worden opgenomen.

Onze woorden:

d) Woorden op trektocht

"Suiker"

Woorden komen niet zo maar tot stand. Sommige woorden komen met het product naar onze taal. Of woorden komen met nieuwe inwoners naar een land.

Nemen we een voorbeeld:

*In vroegere jaren kenden we in deze streken het woord "suiker" niet. Dat woord komt - **met** de uit suikerriet gewonnen suiker - uit een van de oudst bekende talen, het Sanskriet: sarkara.*

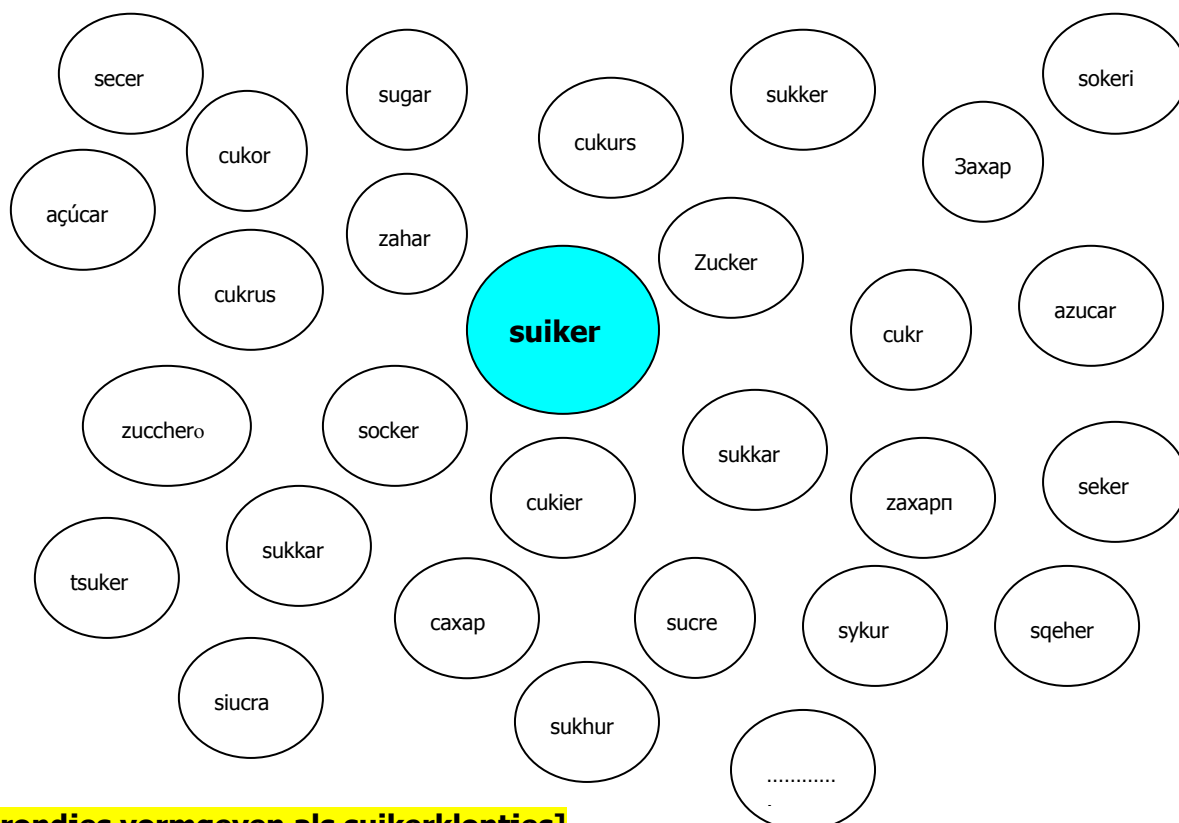
Het product suiker verspreidde zich over de hele wereld en met het product kwam dus ook de naam van dat goedje mee. Maar vaak werd het dan wat verbasterd. Toch zie je in veel talen voor 'suiker' nog steeds een woord dat uiteindelijk van 'sarkara' is afgeleid.

1) Hoe heet 'suiker' in de taal die je thuis spreekt?

Suiker noemen we (taal)

2) Hieronder zie je een groot aantal woorden. Ze betekenen allemaal 'suiker'.

a) Kijk goed. Staat 'jouw' taal er ook tussen? Zo ja, onderstreep/kleur deze!

b) Herken je andere talen? Welke?

- 1
- 2
- 3

c) Als 'jouw' taal er niet bij staat, zet dan het woord "suiker" in *jouw* taal in het overzicht op de vorige bladzijde (rechtsonder).

Waarop lijkt het woord "suiker" dan het meest?

In mijn taal klinkt het als

Het lijkt het meest op

2) Je (her)kent nu verschillende woorden voor suiker. Suiker komt ook in veel uitdrukkingen voor.

a) Je ziet hieronder een paar uitdrukkingen in vier talen.

Onderstreep wat je herkent!

1. <i>to sugar the pill</i>	1.
2. <i>sugared words</i>	2.
3. <i>sugar daddy</i>	3.
4. <i>ne pas être en sucre</i>	4.
5. <i>die Zuckerpuppe</i>	5.
6. <i>Diese Idee ist Zucker.</i>	6.
7. <i>die Zuckerwatte</i>	7.
8. <i>azucarar</i>	8.

b) Welke betekenis hoort waar bij? Schrijf ze op de juiste plaats hierboven.

Dit is een prima idee. - een leuk meisje - niet van suiker zijn – suikeroompje – suikerspin - suikerzoete woordjes – verzachten - verzachten

e) Nieuwe producten - nieuwe woorden

A Computer

In onze tijd komen er steeds weer nieuwe producten. En die moeten dan een naam hebben. Soms worden die nieuwe woorden niet overgenomen maar in de eigen taal omgezet. Zo heette een *computer* in het Duits nog niet zo lang geleden een '*Rechner*'. Tegenwoordig zie je in advertenties en artikelen steeds meer het woord '*Computer*' opduiken. Wat zou de reden daarvoor kunnen zijn?

.....

.....

2) Laten we eens kijken naar wat meer 'nieuwe' begrippen. Schrijf op hoe de onderstaande zaken in andere talen heten. Zoek ze eventueel op in een woordenboek of op internet.

Nederlands	Engels	Duits	Frans	jouw taal
mobieltje				
televisie				
auto				
internet				
restaurant				
sms'en				

3) Welke woorden uit andere talen zie je ook in het Nederlands? (bijv.: *goulash* of *pizza*) Weet je ook uit welke taal? Schrijf een of twee voorbeelden bij de volgende begrippen.

Begrip	Woord	Komt uit het ...
ICT		
		
mode		
		
eten		
		
sport		
		

B Nokia 5800

1) Hieronder zie je een tekst in het Deens.

a) Hoe weet je waarover deze tekst gaat?

.....

b) Schrijf 5 woorden in jouw taal op, die met het beschreven apparaat te maken hebben:

1.
2.
3.
4.
5.

c) Lees nu de tekst zorgvuldig.

Onderstreep welke woorden je herkent (en dus begrijpt).

NOKIA 5800

Beskrivelse Specifikationer

Om Nokia 5800

Nokia 5800 XpressMusic er en funktionsrig musikmobil med 3,2 tommers touch screen.

Telefonen har indbyggede surroundstereohøjttalere, 3,5 mm stik til hovedtelefoner og et medfølgende hukommelseskort på 8 GB, hvor du kan gemme op til 6000 sange.

Et hav af funktioner

Den har en stor touch screen, et godt kamera, navigation med geokodning og mulighed for en hurtig internetforbindelse. Alt det betyder, at Nokia 5800 XpressMusic dækker alle multimediebehov.

Bron: <http://shop.telia.dk/telia/Nokia/Nokia/Nokia-5800/product.dt?product=Nokia5800Red&category=Nokia>

d) Probeer te raden wat de volgende woorden betekenen:

1. Beskrivelse	
2. hovedtelefoner	
3. godt	
4. mulighed	
5. forbindelse	

e) Waarom kun je deze woorden begrijpen, denk je?

.....
.....
.....
.....

f) Slim gokken

A Goed kijken = begrijpen

Je hebt geleerd dat veel woorden in verschillende talen op elkaar lijken waardoor hun betekenis eenvoudig te achterhalen is. Maar niet alleen de gelijkenis van woorden kan hierbij helpen. Kijk naar de volgende voorbeelden en je zult ontdekken dat je meer van een vreemde taal begrijpt, dan je zou verwachten.

1)

a) Wat betekent het woord "Rutschgefahr"?

.....

b) Waardoor begrijp je de betekenis van dat woord?

.....

.....

2)

a) Om wat voor soort tekst gaat het hier?
Waaraan zie je dit?

.....

.....

.....

b) Wat kost steeds € 3,50?

.....

c) Wat betekenen de volgende woorden, denk je?

Denné menu č.1		
23.2.2009	Pondelok	3,50,-€
rascová polievka kuracie prsia s broskyňou a syrom, ryža		
24.2.2009	Utorok	3,50,-€
šošovicová polievka na kyslo vyprážaný kurací rezeň v sezame, opekané zemiaky		
25.2.2009	Streda	3,50,-€
zeleninová polievka s haluškami kuracie prsia na šampiňónoch, ryža		
26.2.2009	Štvrtok	3,50,-€
cesnaková polievka krémová kurací rezeň vo farebnom cestíčku, hranolky		
27.2.2009	Piatok	3,50,-€
hrachová polievka kuracie prsia „Kung-Pao“, ryža		

Pondelok

Utorok

Streda

Štvrtok

Piatok

d) Wat heeft je geholpen de betekenissen te raden?

.....

Aan de voorbeelden op de vorige bladzijde kun je zien, dat je betekenissen van woorden in een onbekende taal heel behoorlijk kunt raden. Maar niet alleen woorden - hele zinnen en zelfs teksten kun je begrijpen zonder dat je de hulp van het woordenboek nodig hebt.

- 3)
a) Kijk naar het plaatje hiernaast.
Wat **moet** 'Fumar acorta la vida' wel betekenen?

.....
.....

- b) Hoe komt het dat je de boodschap van deze tekst heel snel begrijpt?

.....
.....

In alle opdrachten in deze brochure zie je dat je niet altijd alle woorden hoeft te weten om een tekst te begrijpen.

- 4)
a) Hoe maak je deze pudding? Je hoeft niet precies te vertalen.

Stap 1:

.....

Stap 2:

.....

Stap 3:

.....

Stap 4:

.....

- b) Hoe komt het dat je de gebruiksaanwijzing snapt?

.....

.....

- c) Omcirkel in de foto, wat je verder nog begrijpt zonder dat je Hongaars (want dat is de taal op het pakje) kent?

- d) Bespreek in tweetallen wat je hebt omcirkeld en hoe je achter de betekenis bent gekomen.

Dr. Oetker Eredeti Puding Vaníliazú pudingpor

A Dr. Oetker eredeti pudingja igazi klasszikusnak számít. Magyarország legkedveltebb pudingpora eredeti Dr. Oetker minőségben.

Hozzávalók: Dr. Oetker vaníliazú pudingpor, 1/2 liter tej és 3-5 evőkanál cukor (4 adag elkészítéséhez elegendő)

Receptjavaslat: A pudingot készítsük el a receptleírás szerint, de csak 4 dl tejjel és 50 g olvasztott vajjal. A még forró kész pudingba keverjünk 100 ml tojáslikárt.

Száraz, hűvös helyen tartandó! Nettó tömeg: **40 g e**

Receptek, tippek, információk
Dr. Oetker Mesterkonyha
Tel.: 06-40-638-537 (DET-KER)
www.oetker.hu

Összetevők: kukoricakeményítő, étkezési só, aroma, színezékek: kinolinsárga, narancssárga.

Átlagos tápértékek	100 g késztermékben	1 adag késztermékben
Energiaérték:	480 kJ (113 kcal)	720 kJ (172 kcal)
Fehérje:	2,9 g	4,3 g
Szénhidrát:	20,1 g	30,1 g
Zsír:	2,6 g	3,5 g

Gyártja és forgalmazza:
Dr. Oetker Magyarország Élelmiszer Kft.
Gyártóüzem: 9241 Jánossomorja, Franck u. 38-40.

5 997381 315142

Minőségét megőrzi a tasak oldalhegesztésén jelzett időpontig.

III Extra's: Verwante internetprojecten

a) Spreekwoorden, zegswijzen en moppen - overal hetzelfde?

Jokes - Idioms - Proverbs is een ongewoon Europees project. Mensen uit 25 Europese landen hebben allerlei spreekwoorden, bijzondere uitdrukkingen en moppen uit hun land bijeengebracht op de onderstaande website: www.lingua-jip.de.

De voertaal is Engels, maar daar red je je vast wel mee. Zo nodig helpt je docent(e) je.

A Spreekwoorden (*proverbs*)

1) Ga naar www.lingua-jip.de. Klik dan op "Proverbs 2006" (links of rechts op het scherm).

(Tip: Eventueel kun je ook rechtstreeks naar de betreffende pagina's gaan via:

<http://www.lingua-jip.de/internal/course/view.php?id=2>)

Scroll naar beneden voor de onderstaande opdracht.

Zoek twee spreekwoorden die je leuk vindt. De taal mag je zelf kiezen. Luister ook naar de spreekwoorden als er een audio-mogelijkheid is. Vul vervolgens de twee overzichten op de volgende bladzijde in:

'Mijn' twee spreekwoorden:

overzicht 1

spreekwoord in de oorspronkelijke taal	hetzelfde spreekwoord in een andere taal	hetzelfde spreekwoord in een derde taal
spreekwoord 1:		
spreekwoord 2:		

overzicht 2

	Komt het spreekwoord ook in het Nederlands voor?	Hoe <i>klinkt</i> je de taal van het oorspronkelijke spreekwoord in de oren?
spreekwoord 1	<i>O ja, bijna net zo O zo'n beetje, maar toch duidelijk anders O nee</i>	<i>O afgrijselijk lelijk O het gaat, maar mooi is anders O best wel leuk O vet gaaf</i>
spreekwoord 2	<i>O ja, bijna net zo O zo'n beetje, maar toch duidelijk anders O nee</i>	<i>O afgrijselijk lelijk O het gaat, maar mooi is anders O best wel leuk O vet gaaf</i>

B Zegswijzen (*idioms*)

1) Ga nu naar de bijzondere uitdrukkingen (*idioms*). Klik op "Idioms" of gebruik deze link: <http://www.lingua-jip.de/internal/course/view.php?id=5>.

Je krijgt nu een uitdrukking te zien. Via "*Springen zu ...*" kom je bij de overige uitdrukkingen op de JIP-website.

Er staan ook Nederlandstalige uitdrukkingen in de lijst. Zoek uit welke Nederlandse uitdrukking het vaakst ook in andere talen voorkomt. Spring daarvoor naar de verschillende Nederlandse en Belgische uitdrukkingen in de lijst. Klik dan steeds op *Commentaries and comparisons* (deze knop vind je standaard onder de illustratie bij elke uitdrukking).

<i>De winnende uitdrukking is:</i>	<i>Deze uitdrukking komt ook voor in de volgende talen:</i>

C Moppen (*jokes*)

1) Ga tenslotte naar de moppen (*jokes*). Klik op "Jokes" of gebruik deze link: www.lingua-jip.de/internal/course/view.php?id=6.

Je krijgt nu een mop te zien. Via "*Springen zu ...*" kom je bij de overige moppen op de JIP-website.

Spring naar de allereerste mop in de lijst. Die komt uit Nederland. Maak de opdrachten.

a) Wat vind jij: is het een typisch Nederlandse mop? Waarom (niet)?

Ja/Nee, want

b) Klik op *Commentaries and comparisons* (deze knop vind je steeds onder de illustratie). Uit een paar andere landen wordt een vergelijkbare mop gemeld. Uit welke?

Noteer:

c) Vergelijk je antwoorden met die van enkele klasgenoten.

TRAEXTRAEXTRAEXTRAEXTRAEXTRAEXTRAEXTRAEXTRAEXTRAEXTRAEXTRAEXTRAEXTR

2) *En nu zelf!*

a) Bedenk met enkele klasgenoten een mooie mop die eigenlijk op de JIP-website zou moeten komen. Jullie mogen zelf de taal kiezen. Geef ook een vertaling in het Engels.

Dit is onze mop - in het [taal invullen]:

Dit is dezelfde mop - in het Engels:

b) Gelukt? Jullie mop kan nu ook een plaatsje krijgen op de JIP-website. Maak in dat geval nog een bij de mop passende tekening of foto. Mail alles aan: kees.van.eunen@wxs.nl.

b) Die Stadt der Sprachen

In de quiz 'Die Stadt der Sprachen' (= *de stad van de talen*) test je door middel van vragen en spelletjes je kennis over verschillende talen. De quiz is in het Duits, maar je vindt vast genoeg herkenningpunten om de vragen te kunnen beantwoorden.

Met elk goed antwoord verdien je punten. Extra punten kun je krijgen door tegelijk de puzzel in te vullen.

1) Ga naar <http://www.goethe.de/lrn/pro/sds/deutsch/start.html>.

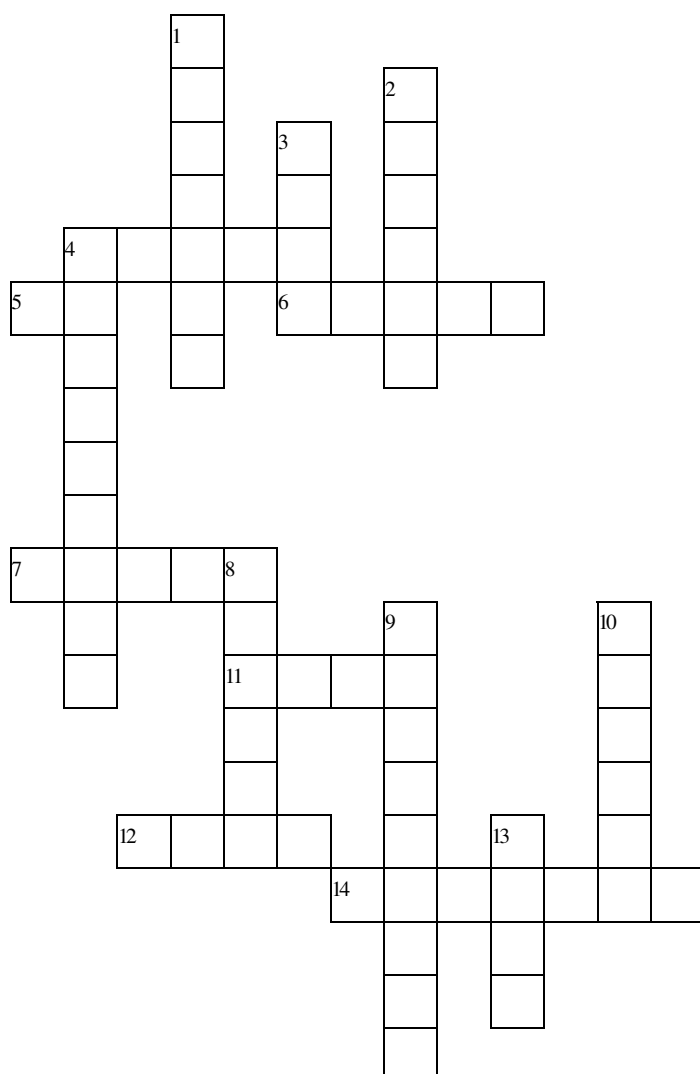
2) Maak een keuze:

Je kunt spelen:

- *auf Zeit* = binnen een bepaalde tijd
- *in Ruhe* = in je eigen tempo

3) Klik op *zum Quiz*. En doe de quiz. Noteer als je klaar bent de behaalde punten in opdracht 5.

4) Voor het kruiswoordraadsel heb je informatie uit de quiz nodig. De antwoorden geef je in het Nederlands of in de bedoelde taal.

Sprachrekorde:

- Zijn er *meer* of *minder* dan 6.000 talen op de wereld? (12)
- In India zijn de officiële talen Engels en ... (4 →)
- Op Hawaïi wordt deze taal het meest gesproken. (2)

Sprachfamilien:

- Welke taal hoort nòg tot de afroaziatische talen? Maltees, Somali en ... (4↓)
- Dit alfabet is één van de oudste ter wereld. (9)

Sprachen erkennen:

- Welk dier staat op het kaartje met de Tsjechische zinnen? (3)

Sprachkuriositäten:

- Dit is het Zweedse woord voor 'olie'. (13)
- Met dit woord zegt een Griek 'ja'. (5)
- Het Hawaïaanse woord 'apopo' betekent ... (10)
- In dit land hebben ze 27 woorden voor 'snor'. (1)
- Het IJslandse woord voor 'computer' is ... (6)

Europäische Sprachen

- In welke officiële talen kan binnen de Europese Unie gesproken worden? (11)
- Welk land wordt door de inwoners 'Suomi' genoemd? (14)
- De meeste Europeanen hebben deze taal als moedertaal. (7)
- Vroeger werd in dit Europese land Arabisch gesproken. (8)

5) Schrijf nu je puntenaantal op:

a van de quiz: = punten
b van de puzzel: = punten

totaal punten

6) Hoe vind je je resultaat?

c) Linie E

In de quiz Linie E, (*spoor*)lijn E(*uropa*), word je aan de tand gevoeld over Europese talen. De quiz is in het Duits, maar je vindt vast genoeg herkenningpunten om de vragen te kunnen beantwoorden.

- 1) Ga naar <http://www.goethe.de/lrn/pro/linie-e/deutsch/start.html>.
- 2) Maak een keuze:
Je kunt spelen:
auf Zeit = binnen een bepaalde tijd
in Ruhe = in je eigen tempo
- 3) Klik dan op: *Hier geht's los!* En doe de quiz. Noteer als je klaar bent de behaalde punten in opdracht 5.
- 4) Maak tegelijk met de quiz ook de puzzel op de volgende bladzijde. Het gaat om dezelfde rubrieken als in de quiz. De antwoorden worden steeds in de quiz gegeven. Daar wordt telkens aangegeven of je '*richtig*' of '*falsch*' gekozen hebt. Daarbij wordt dan een korte toelichting gegeven.
In de puzzel antwoord je in het Nederlands, behalve bij vraag 12.

*Je moet natuurlijk weten waarop je moet letten. Zinnen in een andere taal hoeft je niet altijd woord voor woord te vertalen om ze te kunnen begrijpen.
We geven twee voorbeelden, die je een idee geven hoe je er mee om moet gaan.*

Vraag: Welke taal wordt in Ierland het meest gesproken, Iers of Engels?

Toelichting in de quiz: *Das Irische ist die einzige keltische Staatssprache Europas und seit 2007 auch eine der 23 Amtssprachen der Europäischen Union. 1,6 Millionen Menschen beherrschen das Irische, doch nur etwa 70.000 sprechen diese Sprache im Alltag, da in den meisten Lebensbereichen das Englische gebräuchlich ist.*

Jouw antwoord: _____.

Dat weet ik, omdat

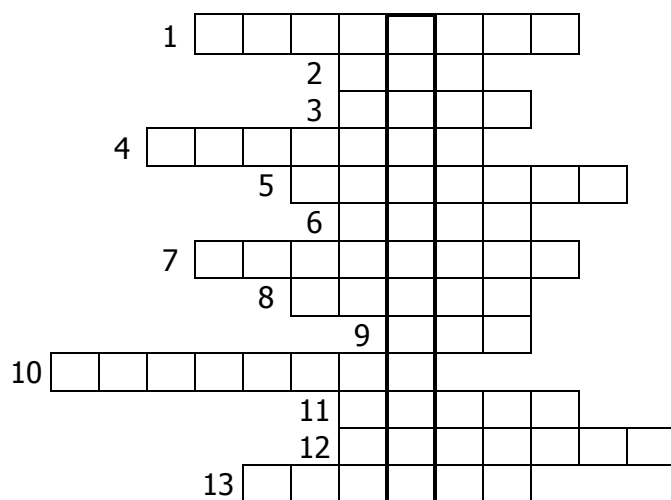
Vraag: Hoe zie je dat Frans, Italiaans en Spaans tot dezelfde taalfamilie behoren?

Toelichting in de quiz: *Der Name 'Schmidt' stammt von der Berufsbezeichnung des Schmieds ab und kommt in Europa in den verschiedensten Varianten vor. In Italien heißt er Ferraro oder Ferrari, in Frankreich Lefèvre, Favre, Fabre und in Spanien Ferrer und Herrero.*

Jouw antwoord: _____.

Dat weet ik, omdat

Met de puzzel kun je maximaal 26 punten verdienen: 1 punt voor elk goed woord, samen 13 punten; heb je ook het verticale woord gevonden, dan verdien je 26 punten.

Kuriositäten:

1 In de Slavische talen wordt deze maand aangeduid als 'de maand van de vallende bladeren'.

7 Hoe heet meneer Smid in het Pools?

8 Met welke Europese taal is het Jiddisch verwant?

13 In welk van de volgende landen is gebarentaal een officiële taal? Duitsland, Zweden, Hongarije.

Danke:

Let op: Als je denkt, dat kaartjes bij elkaar horen, moet je drukken op 'Passt!'

5 In welke taal klinkt 'dank je wel' als 'hatsjoe'?

algemeen:

12 Dit Duitse woord staat er steeds als je een antwoord goed hebt.

Metropolen:

Volg de aanwijzingen: eerst dobbelen, dan verschuiven en daarna de vraag beantwoorden. Je begint bij E. De schatkist zorgt voor bijtelling of aftrek van punten.

3 Dit dier staat in het wapen van Berlijn.

6 De toren van Pisa staat op een ondergrond van ...

11 In deze eeuw werd de stad Kiev gesticht

Länder:

4 Zo heet de stichter van de staat Turkije.

10 In de Oekraïne spreekt men behalve Oekraïens ook deze taal.

Redensarten:

2 Vul de uitdrukking aan, zoals we die in het Nederlands gebruiken: Water naar de ... dragen.

9 Voor welk lichaamsdeel staan de kleuren in de uitdrukking 'zich groen en geel ergeren'?

5) Schrijf nu je puntenaantal op:

a van de quiz: = punten

b van de puzzel: = punten

... x 1 punt òf 1 x 26 punten = punten

totaal

..... punten

6) Hoe vind je je resultaat?

IV Alles taal!

Wir beherrschen mit unserer Muttersprache mehrere Sprachen, das gilt für jeden Menschen, denn jeder hat eine Muttersprache. (Horst Sitta)

De meertalige klas als kans en uitdaging

Inleiding

Sinds jaar en dag staan de moderne vreemde talen op het lesrooster. Met behulp van leergangen en ander materiaal leren jonge mensen een vreemde taal te gebruiken tot op een zeker niveau. Veel leergangen gaan uit van de talig homogene klas. Maar dat is tegenwoordig vaak anders. Veel klassen zijn 'meertalig', dat wil zeggen, dat er (veel) leerlingen met een andere thuistaal dan Nederlands in zitten. De vraag is dan ook of dit invloed heeft op de manier waarop we talen leren.

In onderzoek en wetenschap ontstaat steeds meer consensus over het betrekken van de kennis van 'thuistaal' of andere talen bij het leren van een volgende taal. Beheersing van de moedertaal - welke dan ook - betekent immers impliciet het 'beheersen' van meerdere talen. Het leren van vreemde talen verloopt efficiënter als leerlingen gebruik leren maken van hun eigen meertaligheid en/of van die van hun klasgenoten. Bovendien verhoogt dat hun motivatie aanzienlijk.

In deze brochure staan concrete lesideeën die leerlingen bewuster laten omgaan met wat ze al weten en kunnen. In deze afsluitende verantwoording gaan we eerst in op de algemene context en vervolgens op verschillende aspecten van meertaligheid, waarbij het accent ligt op vormen van taalbewustzijn.

Meertaligheid - de maatschappelijke en politieke context

Hoewel in de dagelijkse onderwijspraktijk nog niet altijd zichtbaar, veranderen er in talenland allerlei zaken. Met het Gemeenschappelijk Europees Referentiekader voor Moderne Vreemde Talen (ERK)¹ van de Raad van Europa hebben we voor het eerst beschikking over algemeen geaccepteerde taalniveaus (A1-A2, B1-B2, C1-C2) die ook in de Nederlandse onderwijsregelgeving opgenomen zijn. Naast de niveau-indeling doet het ERK ook aanbevelingen over manieren van leren, onderwijzen en toetsen.

In de door de Raad van Europa gehanteerde benadering van taalleren speelt het concept van meertaligheid een belangrijke rol². Daarbij gaat het om 'individuele' meertaligheid (*plurilingualisme*). Door het beheersen en leren van meerdere talen worden kennis van en ervaringen in die talen bewust of onbewust met elkaar gelinkt. Dat maakt het mogelijk in verschillende situaties effectief te communiceren. Het is dan ook niet verwonderlijk dat in navolging van de Raad van Europa ook de Europese Unie de ontwikkeling van meertaligheid van haar burgers wil stimuleren.

Een eerste concrete uitwerking van de bewustmaking van meertaligheid vinden we in het Europees Taalportfolio³ (ETP). Leerlingen kunnen daarin de kennis en vaardigheden vastleggen van alle talen waarin ze wat 'kunnen'. Het ETP is daarmee in feite een katalysator voor de ontwikkeling en bewustwording van meertaligheid.

¹ Gemeenschappelijk Europees Referentiekader voor Talen. Nederlandse uitgave, Nederlandse Taalunie (2008)

² Common European Framework of Reference for Languages: Learning, teaching, assessment (2001)

³ Zie www.europeestaalportfolio.nl – taalbiografie

En de dagelijkse onderwijspraktijk...?

Onderzoekers op het gebied van meertaligheid gaan ervan uit dat het leren van andere talen effectiever zal zijn wanneer bewust teruggerepen wordt op reeds aanwezige ervaringen met talen en het leren ervan. In het ETP is zoals gezegd aandacht voor die bewustwording (*taalbiografie*). Bij leerlingen die deze ervaringen handig inzetten, verloopt het taalleerproces bij volgende talen sneller, zo is de veronderstelling. Het onderwijs zou 'consequent' en 'systematisch' hieraan aandacht moeten besteden (Hufeisen, 2003)⁴. Oftewel: leer- en communicatiestrategieën en individuele leerervaringen zouden sterker geactiveerd moeten worden, ook in leergangen.

We weten uit de neurolinguïstiek dat alle talen in de hersenen van de leerling met elkaar verbonden zijn. Willen we dit gegeven 'uitbuiten', dan moeten we leerlingen verschillende talen met elkaar in verband laten brengen en ze zo als het ware talige netwerken laten creëren. Enkele voorbeelden:

- *Vergelijkingen tussen zinsstructuren*: je geeft een paar voorbeeldzinnen in verschillende talen en stelt de vraag, welke zinsstructuur het meest op die van je moedertaal lijkt.
- *Vergelijkbare woorden*: het woord 'suiker' kent voor een aantal talen vrijwel identieke vormen of vormen die nog een duidelijke relatie vormen met het oorspronkelijke begrip (zie het lesvoorbeeld eerder in de brochure).
- *Het herkennen van internationaal gebruikte woorden (internationalismen)*: als een leerling een paar letters van het cyrillische schrift heeft geleerd, dan wordt al heel snel duidelijk wat in het Russisch met 'солдат' wordt bedoeld (waarbij overigens kennis van de wereld ook een zekere rol speelt).

Meertaligheid als kans

Al eerder merkten we op dat in een klas tegenwoordig meerdere thuistalen aanwezig zijn. Het is zaak deze diversiteit aan talen als **kans** te zien en bewust te gebruiken voor levenslang leren *met* en *van* elkaar. Enerzijds gaat het dus om het gebruik maken van reeds verworven kennis en vaardigheden, anderzijds biedt deze werkwijze diverse aanzetten tot intercultureel leren en sociale integratie.

Dat is natuurlijk gemakkelijker gezegd dan gedaan. Om het eerder aangestipte meertalige 'netwerken' mogelijk te maken moeten de schotten tussen de afzonderlijke talen worden afgebroken. Het interculturele leren en de sociale integratie van minderheidstalen kan juist worden gestimuleerd door gebruik te maken van de in de klas aanwezige 'experts'. Leerlingen kunnen zich bijvoorbeeld uitgedaagd voelen door spontaan talen met elkaar te vergelijken en op die manier interferenties op het spoor komen. ('In het Turks betekent *pasta* 'taart' of 'als ik in het Grieks *Katze* zeg, dan betekent dat 'ga zitten'!⁵).

Door op een dergelijke manier te werken wordt bij de leerlingen een vorm van taalbewustzijn ontwikkeld die het leren van de moedertaal ondersteunt en het leren van een tweede en derde taal effectiever maakt. Dat daarbij ook nog eens de belangstelling voor het leren van andere talen wordt bevorderd, is mooi meegenomen. Volgens Krumm⁶ zou je bijvoorbeeld vragen kunnen stellen als 'wat vind ik leuk bij het leren van talen?' of 'wat vind ik minder leuk bij het leren van een taal?'

In deze brochure is een aantal lesvoorbeelden opgenomen met als doel dit type competenties bij jongere leerlingen bewust te maken. Ze illustreren hoe leerlingen op een relatief eenvoudige manier ...

- ... vanuit hun aanwezige kennis tot het begrijpen van een woord komen;
- ... internationale woorden leren herkennen;
- ... zich bewust worden van overeenkomsten in talen.

Taalbewustzijn (Language awareness)

⁴ Modelle der wissenschaftlichen Beschreibung von individueller Mehrsprachigkeit und Bedingungen ihrer Entstehung,

⁵ Zie voetnoot 6

⁶ Hans-Jürgen Krumm: Sprachenvielfalt im Deutschunterricht. Grundsätze und Beispiele, in: Fremdsprache Deutsch, Heft 20: Deutsch als zweite Fremdsprache, 1999, S. 26-30

Veel van de voorgestelde activiteiten zijn te vinden onder de noemer 'language awareness'. Het is interessant vast te stellen dat een strategie die in de 80er jaren in het kader van een oriëntatie op het leren van vreemde talen in beeld kwam, hier weer opgeld doet. In de door de SLO geformuleerde 'Basisvisie' werd toen onder het kopje 'Hoe vreemd zijn vreemde talen?' uitgelegd dat veel van wat leerlingen al weten en onbewust hanteren in zo'n aanpak *bewust* gemaakt kan worden. Daarbij wordt nadrukkelijk gemikt op inzicht in het *verschijnsel* 'vreemde talen'. Het gaat dus niet in de eerste plaats om taalvaardigheid maar zou de taalverwerving moeten vergemakkelijken.⁷ De toen geformuleerde doelstellingen zouden in de huidige meertalige samenleving niet misstaan.⁸

Het moge duidelijk zijn: in relatie tot het ontwikkelen van een meertalige competentie zijn language awareness-activiteiten op hun plaats. Ideeën voor het ontwikkelen van meertaligheid (enkele staan concreet uitgewerkt in deze brochure) zijn bijvoorbeeld:

- een meertalig klassenleesboek samenstellen;
- een meertalig leesboek gebruiken;
- liedjes in andere talen rond dezelfde thema's met elkaar vergelijken;
- 'taalafval' gebruiken (verpakkingen van producten, gebruiksaanwijzingen, folders, kranten etc. gaan vaak richting vuilnisbak, maar kunnen worden gebruikt om taalvergelijkingen te maken etc.);
- gezegden en spreekwoorden vergelijken;
- taaldomino spelen.

De rol van de docent

De in deze brochure opgenomen activiteiten vormen mogelijk een eerste aanzet voor een gezamenlijke – taaloverstijgende – aanpak. Deze gaat uit van 'wat een leerling al *weet*', in plaats van 'wat hij nog allemaal *niet weet*'. Een dergelijke aanpak biedt ruimte aan leerlingen die andere talen spreken – op welk niveau dan ook. Docenten in dit onderwijs zijn in staat een positieve sfeer te creëren, werken veel in groepen en stimuleren het samenwerken. Zij weten dat het gebruik van een andere taal het Nederlands niet belemmert, maar juist een positieve invloed op de ontwikkeling daarvan heeft. Taalleerstrategieën staan meer centraal. Activiteiten die het taalbewustzijn van de leerlingen stimuleren, vormen de ruggengraat.

Tot slot

Meertaligheid lijkt een belangrijke ontwikkeling voor de toekomst te zijn. Met name voor leerlingen die beginnen met het leren van talen. Door in die fase het accent te leggen op het aanleren van strategieën, op het ontwikkelen van taalbewustzijn, op het stimuleren van inzet van eigen ervaringen en door nog niet te zwaar te tillen aan de ontwikkeling van specifieke taalvaardigheid, worden fundamenteën gelegd voor een effectieve taalverwerving nu en in de toekomst. Leerlingen worden zich hierdoor nadrukkelijker bewust van het feit dat ze meer weten dan ze zelf denken.

'Het aanreiken van concrete inzichten, handige hefbomen, praktische tips en materialen kan een rol spelen om docenten meer vertrouwd te maken met niet alleen de lasten, maar ook de lusten van meertaligheid. En een *goed uitgewerkt* taalbeleid over alle (vreemde) talen en taalvariëteiten die op school aanwezig zijn, *kan* het proces van leren omgaan met meertaligheid stroomlijnen en zo *jongeren afleveren die in een geglobaliseerde 21ste eeuw alvast (meer)talig hun mannetje of vrouwtje kunnen staan*.' (Van Gorp⁹) Daartoe wil deze brochure een aanzet zijn.

⁷ Oriënterend onderwijs in moderne vreemde talen. Basisvisie. SLO, Enschede (1983)

⁸ Bijvoorbeeld: Oriënterend mvt-onderwijs is erop gericht dat leerlingen:

I – zich een positieve houding eigen maken ten aanzien van vreemde talen. (...), pag 35, Basisvisie (zie voetnoot 7)

⁹ Koen van Gorp, Wie is er bang voor meertaligheid? Centrum voor Taal en Migratie, Leuven, <http://www.von.be/documenten>

Colofon:

De uitgave *Alles Taal? - Kansen voor meertaligheid* is bestemd voor leerlingen van de klassen 1 en 2 van het voortgezet onderwijs en eventueel groep 8 van de basisschool. De uitgave kwam in opdracht van de Stichting ter Bevordering van de Duitse taal in Nederland tot stand met steun van het Duitse cultuurinstituut Goethe-Institut, werd ontwikkeld door de werkgroep Deutsch macht Spaß en vormgegeven, gedrukt en verspreid door Zorn Uitgeverij. [logo's GI, DmS, Zorn]

Auteurs: Maja Broekema, Petra Corvers, Henriett Gerda, Peter Kleinlugtebeld, Dick Meijer, Wim Tomassen, Kees van Eunen - m.m.v. Gisela Althaus en Liane Kokke

Wetenschappelijk adviseur: prof.dr. Britta Hufeisen (Darmstadt)

Omslagontwerp:**Vormgever:**

Druk en afwerking: PlantijnCasparie, Utrecht

Distributie:

Zorn Uitgeverij BV
Postbus 434
2300 AK Leiden
telefoon 071-514 91 41
fax 071-512 02 78
website www.kenmerk.nl

© 2009 Goethe-Institut Niederlande/AG Deutsch macht Spaß Niederlande

SISO [nummer]
bestelnummer [nummer]

[illustraties: logo's Goethe-Institut, Deutsch macht Spaß, Zorn]

